

DE GELOOFBELIJDENIS VAN DE KERK; Katholieke Katechismus voor volwassenen, Brepols-Spectrum, Turnhout-Utrecht, 986. 60 blz, 42~ uit het Duits vert. door J. Ambaum e.a.).

In 1985 verscheen in Duitsland de *Katholischer Erwachsenen-Katechismus; Das Glaubensbekenntnis der Kirche*. Hoofdauteur van dit boek was de theoloog Walter Kasper. Het boek werd in opdracht van de Nederlandse en Belgische bisschoppenkonferentie in het Nederlands vertaald en voorzien van een voorwoord van de kardinalen Simonis en Danneels.

De geloofsbelijdenis van de kerk (verder afgekort met GK) is, zoals de titel al zegt, opgebouwd rond de (grote) geloofsbelijdenis van de kerk. Elk artikel daaruit wordt in GK uitvoerig belicht. Toch is het maar een "halve" katechismus³: het gaat in GK alleen om de *geloofsleer* van de kerk. Volgens het voorwoord zullen de *morele onderwerpen* in een tweede deel behandeld worden. Dat betekent dus, dat de gelovige visie op God, mens en wereld niet verwoord wordt vanuit de ethische vragen die vandaag de dag worden gesteld; noch de persoonlijke vragen rond bijvoorbeeld seksualiteit en relatievorming of euthanasie, noch de structurele vragen rond bijvoorbeeld een rechtvaardige economie of milieubeheer. Hoewel in GK zorg wordt uitgesproken voor het heil van de mens en het lot van de wereld, lijkt de eerste zorg toch uit te gaan naar een betrouwbare overlevering van de geloofsleer, zoals deze zich in de traditie tot een zeer omvangrijk systeem ontwikkeld heeft.

Maar niet alleen krijgt de dogmatiek voorrang op de moraaltheologie, ook de geloofswaarheden worden vanuit vroegere leeruitspraken van de kerk geformuleerd en toegelicht, en niet opnieuw verwoord vanuit het gesprek met mensen en situaties van vandaag. Voorbeelden daarvan zijn de passages over de maagdelijkheid van Maria (blz. 173-182), de engelen (108-112), de aflaat (369-371). GK brengt de kerkelijke leer weliswaar in relatie met menselijke ervaringen en wereldbeelden van heden, maar vooral op verstandelijk niveau. Er wordt in GK veel moeite gedaan de traditionele leer in overeenstemming te brengen met de "redelijkheid van moderne mensen en met onweerlegbare resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Er wordt vaak ingegaan op de moeilijkheden die veel christenen vandaag de dag hebben om de leer van de kerk te *begrijpen*. Deze katechismus is er duidelijk op gericht mensen tot een goed *inzicht* te brengen in alle onderdelen en de innerlijke samenhang van heel de geloofsbelijdenis. En waar gesignaleerd wordt dat de grens tussen begrijpen en geloven wordt gepasseerd, is niet alleen het onfeilbare of door de Geest geleide kerkelijk of bijbels leergezag argument om tot gelovige acceptatie van de leer te komen. Ook dan wordt vaak met redelijke argumenten betoogd dat het niet onzinnig, laat staan onredelijk, is betreffende uitspraak als waarheid te aanvaarden (vgl. passage over het wonder, blz. 153-155). In deze zin is GK meer een theologisch handboek, waarin de geloofsleer systematisch bij elkaar staat, dan een geloofsboek voor de doorsnee gelovige⁴. Opvallend minder moeite wordt gedaan om de geloofsbelijdenis te ontvouwen als een werkelijkheid die men ook kan *beleven*. De lezer wordt veel minder op zijn gevoel aangesproken. Voorzover GK geloofsverkondiging is, richt deze zich toch allereerst op verstand en aanvaarding van een leer.

In een enkel geval leidt de bespreking van moderne kwesties en problemen met de kerkelijke leer wel tot de erkenning dat de kerkelijke traditie aangevuld en gecorrigeerd moet worden; maar een konsekvente integratie van het moderne denken en het levensgevoel van vandaag in de traditionele theologie vindt niet plaats. Nieuwe richtingen in de theologie komen eigenlijk niet aan de orde. Er wordt uitvoerig geciteerd uit documenten van Vaticanum II en de laatste pausen, maar denkbeelden uit de politieke en bevrijdingstheologieën klinken niet door. Feministische theologie en zwarte theologie lijken niet te bestaan. Denzinger-Schönmetzer lijkt nog steeds de laatste en absolute norm te zijn. Weliswaar wordt bijna heel de traditionele theologie over Maria weergegeven, maar we vinden geen woord over de herijking van het mariabeeld op de bijbel door moderne theologen als Tine Halbes, Rosemary Radford Ruether en Leonardo Boff⁵. Kortom: GK probeert de overgeleverde leer van de kerk te behouden in de wereld van vandaag en slaagt er niet in het huidige levensgevoel en de geloofsbeleving van vandaag daarin op te nemen. Het is GK eerder te doen om het geloof te leren, en niet of minder om te leren geloven⁶.

De nog altijd als de "Duitse Katechismus" bekend staande uitgave van 1955 trachtte aan de leer van de Kerk een duidelijk bijbels fundament te geven. Daardoor kregen de "waarheden" van het geloof, in het taalspel van

de theologie abstrakt geformuleerd, een meer concrete en historische achtergrond. Het lijkt opnieuw de bedoeling van GK om leerstellingen uiteen te zetten, waarbij dan getracht wordt deze mede te verantwoorden vanuit de Schrift. Omdat bijbelteksten nu worden aangewend als "bewijsplaatsen" voor kerkelijke leerstellingen, verdwijnt de bijbel als een kritische instantie binnen ons huidige kerkelijk en maatschappelijk leven, zoals W. Boelens terecht opmerkte.?

Door deze heel andere optiek waarin GK de bijbel ter sprake brengt, lijkt hij minder bruikbaar in de dialoog tussen Rome en de Reformatie (GK wordt ook uitdrukkelijk "katholieke katechismus" genoemd). GK is wel heel duidelijk gericht op overeenstemming met de Reformatie: geprobeerd wordt zoveel mogelijk punten van overeenstemming te noteren. Taalgebruik en gesprekston getuigen van luisterbereidheid en respect. Maar tegelijkertijd worden de nog aanwezige verschillen in de leer scherp aangegeven en gezien als obstakel voor een grotere eenheid in geloofsbeleving en meer oekumenische samenwerking in de wereld. De GK is meer gericht op het verduidelijken van de geloofsbelijdenis van de katholieke kerk, die geformuleerd werd voordat Rome en de Reformatie uiteen gingen, en heeft moeite terug te komen van latere uitleg die Rome daaraan gaf. Zo spreekt GK ook veel toleranter over het gemengde huwelijk dan vroeger gebeurde, maar nog altijd vanuit het idee dat daarin twee gescheiden werelden samenkomen. Diskussies op leerstellig niveau blijven bepalen tot hoever mensen in kerkbezoek en gezamenlijke opvoeding van de kinderen mogen gaan. Ook op dit terrein is GK meer vanuit de leer, dan vanuit het leven geschreven.

De Nederlandse vertaler is er zich duidelijk van bewust dat er een keuze gemaakt is. In een van zijn artikelen over GK8 geeft hij bondig een aantal criteria of doelstellingen van een nieuwe katechese weer:

- aanknopen bij de menselijke ervaring (antropologisch principe);
- actualiserende vertaling van de overlevering (hermeneutisch principe);
- accent op het wezen en op de ontsluiting van de innerlijke samenhang (hiërarchie van waarheden);
- oecumenische openheid;
- motivering tot inzet (theoriepraxis-probleem)" .

Hij vervolgt dan: "Moeilijkheden leveren bij deze recentere uitgaven de volgende thema's op: de verhouding tussen de historisch-kritische exegese en het dogma van de Kerk; tussen het antropologische principe en de christologische boodschap; tussen een verhalende, heilshistorische beschrijving en de traditionele ontologische taal; tussen de oecumenische openheid en de katholieke identiteit". Naar onze beoordeling is in GK de voorkeur telkens uitgegaan naar de tweede pool van de verhouding, nl. het dogma van de kerk, de christologische boodschap, de traditionele ontologische taal en de katholieke identiteit. Wanneer men GK vergelijkt met de *Nieuwe Katechismus* van 1966 en het Franse geloofsboek *La Foi des Catholiques* van 1984⁹, dan is er maar één konklusie mogelijk: GK kiest een ander vertrekpunt en ander doel, het is een andere katechismus voor een andere vorm van katechese.

Jan van Lieren Jan Simons

NOTEN

1. In het voorwoord vermeldt kardinaal Höffner dat deze uitgave goedgekeurd is door de Congregatie voor de clerus. Deze katechismus werd ook geschreven in nauw overleg met kardinaal Ratzinger, prefect van de Congregatie van de Geloofsleer.

2. Als vertalers worden in het voorwoord genoemd: J. Ambaum, B. Janssens en Br. Solanus f.i.c. Uit andere publikaties (o.a. in *Communio* 11(1986)5; *Katholiek Nieuwsblad* van 30 november 1986; *Een Twee Een* van 10 oktober 1986) wordt duidelijk, dat J. Ambaum de hoofdredakteur van de Nederlandse vertaling is. Deze vertaling draagt overigens de beide Duitse titels in omgekeerde volgorde.

3. Wim Boelens spreekt zelfs over "minder dan een halve katechismus": zie zijn artikel *Minder dan een halve katechismus; Geïmporteerd uit de Bondsrepubliek: een geloofssysteem zonder gevoel en muse*, in *De Bazuin* van 30 januari 1987.

4. In het voorwoord wordt als doelgroep aangegeven: "alle volwassen gelovigen". J. Ambaum geeft in zijn

publikaties (zie noot 2) te kennen, dat GK een boek is voor priesters, katecheten, godsdienstleraren, geschoolde vrijwilligers enz. Vraag is dan ook, of GK een boek is, dat voor de gewone gelovige leesbaar is.